

Árpád-kori építészeti emlékünkné megújulása

SZAMOSÚJVÁRI SÁNDOR

Nyírácsád (HBN) – Főútvonalak találkozásánál, a Petőfi téren, az öreg fákkal és bokrokkal benőtt templomkertben szerényen áll, és megújulásra vár Hajdú-Bihar megye egyetlen működő Árpád-kori műemléktemploma. Az egyhajós falusi templom az átmeneti stílust mutatja. Egykori szentélye alacsony, de csúcsíves felé hajló, emelt dongaboltozattal van lezárva. Az épületet zömök támfalakkal erősítették meg.

A régészeti kutatások azt bizonyítják, hogy e hely már a honfoglalás előtt lakott volt. A X. században honfoglaló őseink szállták meg, s a XI. században a hatalmas kiterjedésű birtokkal rendelkező Guth-Keled nemzetség tulajdona lett. A XIII. század második felében épülhetett az Acsád falu templomaként. Késő román, illetve kora gótikus stílusjegyeket mutat. A vastag falak, a keskeny, lőrészterű ablakok erődtemplom jellegre utalnak. Ellenséges támadáskor gyakran nyújtott menedéket a falu lakóinak. A falu öregjei úgynevezett menekülő-alagútról is hallottak, amelyet az ásatások nem igazoltak. A tatár- és törökidőszak idején gyakori pusztításnak volt kitéve, s falai tető nélkül meredtek az égre. A török kiverése után a falu újra benépesült. A volt katolikus templomot az új református hitre áttértek vették birtokukba.

A belső restaurálás következik

Sebeők István református lelkész leírásából megismerhetjük múltját. A XVII. s a XVIII. századi átalakításokról ő is tudósít. 1761-ben nagy átalakításon ment keresztül, amelyet bizonyít az a töredékes felirat is, amelyen a következők olvashatók: „...ezen Isten háza romlandó állapotjából Isten segedelmével megújult anno 1761. A vakolaton lévő első mészrétegre írott feljegyzés arra is engedett következtetni, hogy a falképeket 1761-ben borították be csemmenttel, s addig szabadon voltak...”

A sűrű átalakítások, javítgatások közül az 1902-ben végrehajtott felújítás alkalmából igen

sokat veszített eredetiségéből a templom, melyen jelenleg külső restaurálási munkákat végeznek. A műemlék zsindeletet kapott, s szép vörösrézből készült a csatorna. Megtörtént a koszorús aláfalazás is, melyhez mezőtúri vasoxid-tartalmú, zsugorításig égetett, lyukacsos klinkertéglát használnak. Elkészült az alapfal, s dolgoznak a portikos és a hajdani sekrestye helyreállításán is. A restaurálás folyamán gondolkodnak a régi gótikus ablakok visszaállítására is. A falazásnál figyelmet szentelnek a szellőzőnyílások hagyására is. A kőműves csoport vezetője Nagy István, aki kizárólag műemlék-

munkákkal foglalkozik. Mellette már áll az új, hatalmas harangláb, amely szintén zsindeletet kapott. A külső munkák befejezése után a templom belső restaurálására kerül sor. Magára várta a karzat teljes újjáépítése, a padlózat elkészítése, amellyel őszre szeretnének kész lenni. A legnagyobb és egyben a legkényesebb munkának számít a középkori falképek restaurálása. Az 1902-es restaurálás során láttak napvilágot a mészréteg alatt meghúzódó, XIV. századi falképek. Ezek másolatait Gróh István készítette el, de a restaurálásra nem jutott pénz. Sági Lajos építéstartörténész feljegyzí a következőket: „...a falu öregjei emlékeztek arra, hogy látták a falképeket, ezek gyalccsal voltak borítva, amely az 1930-as évekbe elfoszlott és a szabadon maradt képeket lemeszelték.” Deák Klára restaurátorművész kutatásai alapján úgy véli, nem lemeszelték a képeket, hanem leválozták.

Igen hosszadalmas volna a falkutatásról, az első szondázásokról, a restaurátóri szakvéleményekről és javaslatokról beszélni. A rekonstrukciós vázlatot 1988-ban Deák Klára készítette, és a Golgota jeleneteit ábrázolja. Mind a templom mérete, külső képe, művészi freskói segítenek fogalmat alkotni az Árpád-kori alföldi templomokról, a kor építési technikájáról, az egyházi művészetről, népünk életéről és hitvilágáról.